

10. Lekhan V.M., Slabky G.O., Shevchenko M.V., 2009. Healthcare Development Strategy: Ukrainian Dimension. K. : Fourth wave, 353 p.
11. Zagorsky V. S., Lobodin Z. M., Lopushnyak G. S., 2010. Management of financial resources of health care institutions. Monograph. Lviv : LRID NAPA, 276 p.
12. Avramenko N.V., 2010. Public administration of the health care system at the regional level: current state, ways of improvement. Monograph. Zaporozhye: KPU, 196 p.
13. Zaglada O., Kryzina N.P., 2012. Advantages and disadvantages of introducing a system of financing by the method of the global budget in health care institutions of Ukraine. Investments: practice and experience. No. 7, pp. 108–112.
14. Shevchenko M.V., 2016. Medico-social substantiation of the new system of financing health care in Ukraine. The dissertation author's abstract for obtaining sciences. the degree d.med.sc. – X. : Kharkiv National Medical University, Ministry of Health of Ukraine, 43 p.
15. Rusnyak V.A., 2017. Medico-social substantiation of the functional and organizational model of scientific provision of health care reform in Ukraine. The dissertation author's abstract for obtaining sciences. the degree to the doctor of medicine (Doctor of Philosophy). – K: DU "Ukrainian Institute of Strategic Studies of the Ministry of Health of Ukraine", 25 p.
16. Lazorishnets V.V., Slabky G.O., Yarosh N.P., Chepelevskaya L.A., Shevchenko M.V., 2014. Public health management of Ukraine. Monograph. K., DU "Ukrainian Institute of Strategic Studies of the Ministry of Health of Ukraine", 312 p.
17. Utibaev G., 1998. Administrative and legal aspects of health management in the Republic of Kazakhstan. Monograph. Almaty, "Sanat", 112 p.
18. Kozhabek K.M. Legal Regulation of Public Health Management in the Republic of Kazakhstan: Problems and Prospects. The thesis abstract.
19. Rahimbekova A.E., 2014. State regulation and management of the health care system of the Republic of Kazakhstan. Scientific and information publishing center and the editorial board of the journal "Actual problems of the humanities and natural sciences" number 1, pp. 182-187.
20. Ryskulova M.R., 2017. Topical issues of public health system management in Kazakhstan. Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, №4.
21. Orynbasarova S.E., 2010. Current state and main directions of health system reforms in Kazakhstan. Bulletin of KazNU. Economic Series, No. 4 (80).
22. Official website of the World Health Organization. URL: <http://www.who.int/features/qa/28/en/>.
23. V. Omelyanovsky, L.V. Maksimova, A.P. Tatarinov., 2014. Foreign experience: models of financing and organization of health care systems. Financial Journal, No. 3, pp. 23-27.
24. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine, 1996. Article 49. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show//>.
25. The Constitution of the Republic of Kazakhstan dated August 30, 1995 – Article 29. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1005029//.
26. Fundamentals of Ukrainian legislation about healthcare. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=003Q926DF4//>.
27. The Lawbook "About Health and Healthcare System" of the Republic of Kazakhstan dated September 18, 2009. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30479065//.
28. National Accounts of Health Care in Ukraine in 2016: Statistical Collection / State Statistics Service of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publzdorov_u.htm//.
29. Ministry of Health of the Republic of Kazakhstan RSE on the REU "Republican Center for Health Development" National Health Accounts of the Republic of Kazakhstan review of health expenditures for 2010-2016. URL: <http://www.rcrz.kz/docs/nsz//>.
30. Electronic scientific journal "Correspondent net". URL: <https://korrespondent.net//>.
31. Electronic resource <https://www.obozrevatel.com/health/medreforma-s-kakimi-problemami-stolknutsya-ukraintsyi1.html//>
32. The Law of the Republic of Kazakhstan "About compulsory social medical insurance" dated November 16, 2015. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=32908862//.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2019; 1(202): 20-28

УДК 336.5; 657.6; 378.014

JEL classification: I22, I23, H52, H83

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2019/202-1/3>

А. Дідик, д-р екон. наук
ORCID iD 0000-0003-0323-0912,
Ю. Погорелов, д-р екон. наук, доц.
ORCID iD 0000-0002-1192-874X
Рахункова палата України, Київ

ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЕКОНОМНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розглянуто завдання оцінювання продуктивності та економності використання бюджетних коштів закладами вищої освіти. Проаналізовано нормативні вимоги щодо вирішення такого завдання. Запропоновано вимоги до показників оцінювання продуктивності та економності використання бюджетних коштів ЗВО. Побудовано інструментальний базис формування таких показників, і з його використанням розроблено відповідні показники. Визначено склад фактів з діяльності ЗВО, які можуть свідчити про непродуктивне та неекономне використання отриманих бюджетних коштів.

Ключові слова: продуктивність використання бюджетних коштів; економність використання бюджетних коштів; заклад вищої освіти; показник; вимога; описовий підхід; феноменологічний підхід; матричний метод; структурний метод.

Вступ. Заклади вищої освіти (ЗВО) в Україні забезпечують навчання та професійну підготовку кадрів з вищою освітою, здійснюють наукову та науково-технічну діяльність. Тому ЗВО є важливим елементом інституційної інфраструктури громадянського суспільства. В Україні на початку 2017-2018 навчального року функціонувало 289 ЗВО III-IV рівнів акредитації (університети, академії, інститути) [1], з яких 80 – приватних. За кількістю універ-

ситетів на 1 млн населення Україна випереджає розвинені країни Європи – 6,35 (у Великій Британії – 2,48, Швеції – 4,95, Німеччині – 5,28 [2]), але при цьому чисельність студентів у розрахунку на 10000 населення зменшилася з 465 у 2010 р. до 322 у 2015 р. [3].

Рівень державних витрат на вищу освіту в Україні останніми роками становить від 1,3 % до 2,3 % ВВП: 2000 р. – 1,3 % ВВП, 2005 р. – 1,8 % ВВП, 2010 р. – 2,3 % ВВП, 2014 р. – 1,8 % ВВП, 2015 р. – 1,6 % ВВП, 2016 р. –

1,9 % ВВП [4]. Наявність державних коштів, які виділяються на фінансування вищої освіти, перетворює вітчизняні ЗВО на об'єкт контролю за використанням коштів бюджету та розпорядженням державним майном, що здійснюють спеціалізовані державні установи. Однією з таких установ відповідно до чинного законодавства є Рахункова палата України.

Рахункова палата України проводить фінансовий аудит, що спрямований на перевірку, аналіз та оцінювання правильності ведення, повноти обліку і достовірності звітності щодо надходжень і витрат, цільового використання бюджетних коштів, дотримання законодавства при здійсненні операцій з бюджетними коштами ([5], стаття 4)). Але фінансовий аудит без додаткових аналітичних процедур не завжди дозволяє дійти обґрунтованого висновку щодо доцільності та ефективності використання бюджетних коштів. Тому до компетенцій Рахункової палати України належить ще й оцінювання продуктивності та економності використання бюджетних коштів [5]. Аудит ефективності – а саме в його межах оцінюється продуктивність та економність використання бюджетних коштів – доповнює фінансовий аудит (здійснюється в межах державного зовнішнього фінансового контролю) і дозволяє детальніше та глибше проаналізувати діяльність організації, яка підлягає перевірці, й зробити обґрунтований висновок щодо ефективності використання бюджетних коштів. Аудит ефективності використання бюджетних коштів закладами вищої освіти в Україні сьогодні є тим питанням, що потребує для свого вирішення відповідного методологічного та методичного забезпечення.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. У наявних дослідженнях діяльність ЗВО оцінюється з різною мірою комплексності. Тому проаналізовані підходи до оцінювання діяльності вітчизняних ЗВО можна розподілити за такими групами: комплексні або аспектні.

Найбільш відомим комплексним підходом до оцінювання ЗВО є рейтингування (рейтинги ARWU, QS, Times, Компас, ТОП-200 університетів України, World Universities Web Ranking, World University Rankings та ін. міжнародні рейтинги), яке передбачає формування інтегральної оцінки кожного ЗВО на основі поєднання часткових оцінок і визначення на її основі місця ЗВО в їхній сукупності.

Відмітною рисою рейтингування ЗВО є відсутність єдиного рейтингу і єдиної методики рейтингування (відомі дослідники цього питання – Р. Вільямс, П. Едерер, Ф. Шуллер, С. Марґінсон, К. Шваб, С. Дутта, Б. Ланвін, П. Еванс (докладно у [6]) пропонують різні методики оцінювання ЗВО й побудови відповідних рейтингів). Наприклад, місце вітчизняних ЗВО у рейтингу ТОП-200 Україна визначається на основі індексів якості науково-педагогічного потенціалу, якості навчання та міжнародного визнання [7]. Докладніше опис рейтингування як інструменту оцінювання діяльності ЗВО, процедуру рейтингування, а також критичний аналіз цього методу представлено у [8-11]. Рейтингування ЗВО як метод їхнього оцінювання має безсумнівні переваги (зрозумілість результатів, їхня порівнюваність, формування деякої узагальнюючої картини щодо результатів діяльності ЗВО), проте оцінити продуктивність та економність використання ЗВО бюджетних коштів за рейтингом неможливо.

Схожими до рейтингування в частині формування узагальнюючої оцінки є підходи до оцінювання діяльності ЗВО, надані у наукових працях Л.О. Волощук [12] та С.А. Матюха [13]. Надані підходи дозволяють сформулювати оцінку ефективності діяльності ЗВО або його розвитку. Цікавим є погляд на оцінювання ефективності управління ЗВО О.Б. Моргулець та О.О. Григоревської: оцінювання пропонується здійснювати з використанням показників фінансового стану ЗВО та зв'язку між фондом оплати праці та контингенту за державним фінансуванням

[14]. Пропонований у [14] підхід не можна вважати повною мірою придатним для аналізу продуктивності та економності використання бюджетних коштів ЗВО, але окремі його аспекти можуть знайти використання у відповідному аналізі. Серед аспектичних підходів найбільшу увагу дослідники приділяють аналізу фінансової діяльності ЗВО. Так, Т.М. Боголіб [15] та А.С. Вінюков-Проценко [16] вважають ЗВО самостійним економічним агентом, що надає освітні послуги, свого роду "освітнім підприємством". Схожі напрацювання представлено у статті М.П. Рибак [17]: підходи до оцінювання фінансового забезпечення діяльності ЗВО становлять безсумнівний інтерес, але не дозволяють оцінити продуктивність та економність використання бюджетних коштів ЗВО. Пропонований М.Ю. Авксентьевим підхід до аналізу ефективності бюджетних витрат на вищу освіту [18] є придатним, радше, до системи вищої освіти в цілому, ніж для окремих ЗВО. На безсумнівну увагу заслуговують пропозиції, які викладені у наукових роботах З.С. Варналія, О.В. Красільника та Л.П. Хмелєвської [19, 20] щодо фінансування державних закладів вищої освіти за певними механізмами й критеріями. Втім, такі напрацювання є спрямованими на покращення фінансування закладів вищої освіти, але не дають змоги оцінити продуктивність та економність витрачання бюджетних коштів

Як проміжні висновки за результатами аналізу існуючих напрацювань щодо оцінювання діяльності закладів вищої освіти можна зазначити таке: сьогодні значне поширення отримав підхід щодо оцінювання діяльності закладу вищої освіти та її результатів на основі рейтингування, такий підхід здається інтуїтивно зрозумілим, він дозволяє отримувати узагальнені оцінки й упорядковувати сукупність закладів вищої освіти за певним критерієм або групою критеріїв, втім беззаперечно використовувати такий підхід у оцінюванні витрачання бюджетних коштів закладом вищої освіти доволі небережно, оскільки він все ж таки не дозволяє встановити ефективність витрачених коштів; питання оцінювання діяльності закладу вищої освіти, оцінювання управління таким закладом на сьогоднішній день вже отримали певне вирішення, так само як і питання фінансового аналізу діяльності закладу вищої освіти та його фінансування. Разом із тим проблематиці оцінювання продуктивності та економності використання бюджетних коштів ЗВО сьогодні поки не приділено належної уваги.

Метою дослідження є розроблення показників оцінювання продуктивності та економності використання бюджетних коштів ЗВО.

Методологія дослідження представлена сукупністю загальних та специфічних використаних методів дослідження. Зокрема, використано монографічний аналіз, порівняння, нормативний метод, структурний метод, матричний метод, феноменологічний підхід та дескриптивний підхід, візуалізацію, табличний метод. Основою дослідження послугував нормативний аналіз, що зумовлено тим фактом, що заклади вищої освіти отримують державне фінансування, здійснюють свою діяльність на основі державної форми власності на активи та майно. На основі здійсненого нормативного аналізу функціонування закладів вищої освіти, а також окремих положень здійснення державного фінансового контролю відповідно до теми статті для проведення подальших досліджень було використано дескриптивний та феноменологічний підходи. Для кожного з зазначених підходів розкрито його зміст та показано фактичне використання під час проведення наукових досліджень. Дескриптивний підхід в межах здійсненого дослідження уособлено у вигляді конкретних структурного та матричного методів, а феноменологічний підхід послугував основою для конкретизації окремих фактів та явищ, що можуть слугувати аргументами на користь

певних висновків відповідно до мети дослідження. Фактично, саме нормативний метод (у частині аналізу діючого законодавства), феноменологічний та дескриптивний підходи стали інструментальною основою здійсненого дослідження, формування висновків та пропозицій.

Основні результати. Нормативним підґрунтям оцінювання продуктивності та економності використання бюджетних коштів ЗВО в межах державного фінансового контролю є Закон України "Про Рахункову палату" [5]. Відповідно до статті 7 цього Закону до повноважень Рахункової палати належить, у тому числі, аудит ефективності управління об'єктами державної власності та використання коштів державного бюджету, виділених відповідним об'єктам, а у статті 10 Закону прямо визначено, що Рахункова палата здійснює аудит ефективності використання і розпорядження об'єктами державної власності, належними державі матеріальними та іншими активами, що мають фінансові наслідки для державного бюджету [5].

Очевидно, що ЗВО державної форми власності, які отримують кошти з державного бюджету і використовують майно, що є власністю держави, входять до кола об'єктів аудиту ефективності використання бюджетних коштів. Адже у статті 4 Закону України "Про освіту" зазначено, що право на безоплатну вищу освіту для громадян України забезпечується за рахунок фінансування з державного та/або місцевого бюджетів, а у статті 78 Закону уточнено, що "фінансування вищої і післядипломної освіти здійснюється за рахунок коштів державного, місцевого бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством" [21]. Отже, ЗВО як одержувачі коштів державного бюджету входять до кола об'єктів державного фінансового контролю Рахунковою палатою України.

Слід зазначити, що Рахункова палата не має повноважень для оцінювання змісту освітньої та/або наукової діяльності ЗВО, змісту освітніх програм, якості освіти тощо (такі повноваження відповідно до статті 62 Закону України "Про освіту" належать до компетенції інших органів [21]). Проте Рахункова палата України має всі повноваження для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів для досягнення основних цілей діяльності, які визначені Статутом ЗВО відповідно до законодавства України (стаття 1 Закону України "Про вищу освіту" [22]).

Повноваження Рахункової палати України щодо аудиту ефективності використання ЗВО бюджетних коштів не порушують академічну свободу, фінансову, академічну, кадрову та організаційну автономію закладів освіти (відповідно до статті 1 Закону України "Про вищу освіту" [22], статей 6 та 23 Закону України "Про освіту" [21]). Адже аудит ефективності використання бюджетних коштів не передбачає втручання у поточну діяльність ЗВО, сприяння або протидію певним академічним або кадровим рішенням. Разом із тим аудит ефективності використання бюджетних коштів спрямований на формування оцінки щодо раціонального, продуктивного та економного використання коштів бюджету з подальшим наданням оцінки, яка має офіційний статус, зацікавленим сторонам [23-25].

Аудит ефективності використання бюджетних коштів, що має здійснюватися Рахунковою палатою України, передбачає, у тому числі, надання оцінки продуктивності та економності використання бюджетних коштів [5]. Використовувані у заданому контексті поняття "продуктивність" та "економність" мають чітке нормативне трактування й не допускають їхнього подвійного тлумачення:

– оцінка продуктивності використання бюджетних коштів передбачає встановлення співвідношення між результатами діяльності розпорядника та одержувача бюджетних коштів і використаними для досягнення результатів коштами бюджету;

– оцінка економності використання бюджетних коштів передбачає встановлення стану досягнення розпорядником та одержувачем коштів запланованих результатів за рахунок використання мінімального обсягу бюджетних коштів або досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів [5].

Оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів проводиться з застосуванням дескриптивного та феноменологічного підходів.

Дескриптивний підхід дозволяє виокремити досліджувані об'єкти (процес або явище) із середовища його функціонування і описати його шляхом опису за допомогою вибраних дескрипторів, якими можуть слугувати як опорні слова, що виражають смисловий зміст аналізованих об'єктів, так і кількісні показники, що описують:

– стан, функціонування або його результати досліджуваного об'єкта;

– зміну стану або результатів функціонування об'єкта у часі (темпоральні показники);

– стан об'єкта або результати його функціонування порівняно з іншим об'єктом або з деяким бажаним (заданим) станом.

Висновок щодо оцінюваного об'єкта, процесу або явища при застосуванні дескриптивного підходу формується або на основі значень показників, або за результатами порівняння їхніх значень:

– з показниками інших об'єктів, процесів або явищ (за їхньої наявності та наявності підстав для коректного порівняння);

– з показниками оцінюваного об'єкта, процесу або явища минулих періодів;

– з деякими граничними (або пороговими) значеннями (індикаторами) (за їхньої наявності).

Сутність феноменологічного підходу полягає у формуванні висновків щодо досліджуваного об'єкта або процесу на підставі аналізу явищ, ситуацій або випадків. Причому, значення має не лише їхня кількість, а й факт їхнього виникнення. Феноменологічний підхід меншою мірою популярний в оцінюванні (стану, об'єктів, процесів, результатів тощо), хоча широко використовується в аудиті і поступово знаходить використання в інших галузях знань (наприклад, [26, 27]). Тести внутрішнього контролю при проведенні аудиторської перевірки значною мірою побудовані саме з використанням феноменологічного підходу, наприклад, наявність попередніх негативних аудиторських висновків або актів ревізії із значною кількістю виявлених порушень автоматично підвищує аудиторський ризик, збільшує обсяг аудиторської вибірки та глибину перевірки.

Для застосування дескриптивного підходу в оцінюванні продуктивності та економності використання бюджетних коштів ЗВО необхідно відібрати (або сконструювати) кількісні показники, перевірити їх на мультиколінеарність, надати схеми розрахунку та правила інтерпретації значень показників.

Показники для кількісного опису продуктивності та економності використання коштів закладами вищої освіти вибрано за обов'язковими видами діяльності ЗВО. Законом України "Про вищу освіту" (п. 7 стаття 1) ЗВО визначено як окремих вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей [22]. Визначення ЗВО як юридичної особи у профільному законі однозначно містить обов'язкові нормативно визначені види його діяльності. Тим більш, що у статті 17 закону України "Про освіту" чітко

зазначено, що наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність закладів вищої освіти є обов'язковою та невід'ємною складовою частиною їхньої освітньої діяльності [21]. Отже, відповідно до чинної нормативної бази в контексті оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів виділено його освітню, наукову, інноваційну та методичну діяльність.

Використання дескриптивного підходу в оцінюванні будь-якого об'єкта, характеристики, процесу або явища пе-

редбачає встановлення вимог до використовуваних показників, які мають враховуватися при визначенні їхнього складу. Такі вимоги дозволяють підвищити обґрунтованість вибору використовуваних показників, ув'язати їхній зміст з природою оцінюваного явища, системи або процесу.

Пропоновані вимоги до показників оцінювання продуктивності та економності використання бюджетних коштів ЗВО наведено в табл. 1.

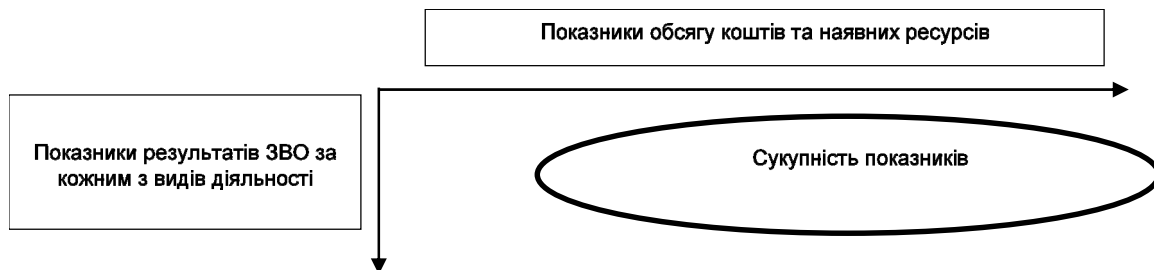
Таблиця 1. Вимоги до показників оцінювання продуктивності та економності використання бюджетних коштів ЗВО

Вимога	Зміст вимоги
Інформаційна адекватність	Показники мають описувати саме продуктивність та/або економність використання бюджетних коштів
Змістова сталість	Кожен з показників має бути математично коректним і зберігати інформаційну адекватність за різних діапазонів значень (у тому числі за умови екстремальних або нульових значень)
Когерентність	Показники мають описувати вибрані з використанням феноменологічного підходу характеристики використання бюджетних коштів ЗВО
Кількісна форма	Показники мають бути кількісними
Простота розрахунку	Показники мають розраховуватися без використання складних детермінованих залежностей та спеціальних комп'ютерних програмних пакетів для розрахунку
Однозначність розрахунку	Схема розрахунку показників має однозначно сприйматися аудитором з прийнятним рівнем кваліфікації, не містити елементів з неоднозначним тлумаченням
Доступність первинних даних для розрахунку	Вихідні дані для розрахунку показників мають бути доступними, повинні мати характер публічних або міститися у внутрішніх документах ЗВО, не вимагати додаткових процедур для збору та оброблення
Точність та однозначність даних для розрахунку показників	Дані для розрахунку показників мають бути однозначними, що унеможливує використання методів експертних оцінок, приблизних даних тощо
Можливість верифікації розрахунку	Розрахунок показників може бути покроково повторений або перевірений (наприклад, іншими особами або установами)
Несуперечливість інтерпретації значень показників та їхньої динаміки	Значення використовуваних показників та їхня динаміка мають однозначно інтерпретуватися користувачем з прийнятним рівнем кваліфікації
Обмежена кількість	Кількість показників, будучи достатньою для формування обґрунтованого судження про вибрані характеристики використання бюджетних коштів ЗВО, має бути не надмірною.

Джерело: розроблено авторами.

Зміст понять "економність" та "продуктивність" стосовно використання бюджетних коштів (ст. 4 Закону України "Про рахункову палату" [5]) послугував підставою для висновку, що показники, які вибрано для їхнього кількісного опису, за схемою розрахунку мають характеризувати співвідношення результатів за кожним з видів діяльності та витраченими коштами бюджету (зокрема, ідеться про вартість майна ЗВО, яке використовується ним для здійснення певного виду діяльності). Тому показники економності та продуктивності використання ЗВО бюджетних коштів за характером є відносними.

У конструюванні показників для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів використано матричний та структурний методи. На рис. 1 показано, в якій спосіб з використанням матричного методу формується схема розрахунку показників для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів: у рядках матриці представлено показники результатів діяльності ЗВО за конкретним напрямом, а у стовпцях – використані бюджетні кошти (у т. ч., і капіталізовані).

Рис. 1. Візуалізація застосування матричного методу у формуванні показників для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів

Джерело: розроблено авторами.

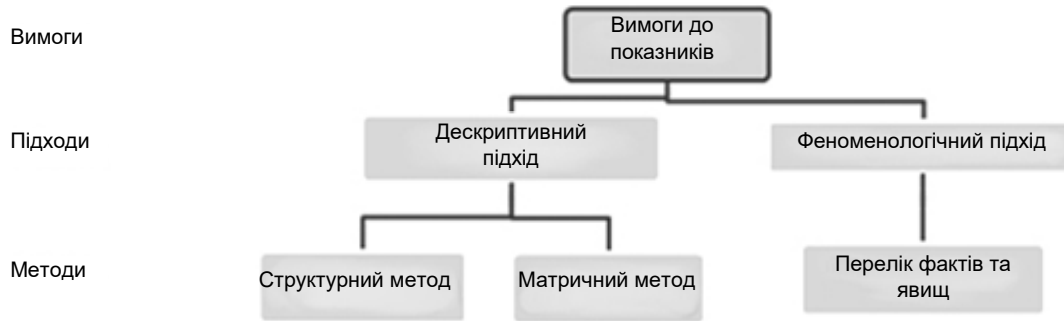
Із застосуванням матричного методу можна сконструювати доволі значну кількість показників для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів. Фактично кількість показників дорівнює кіль-

кості комбінацій зіставлення показників, що описують використання ЗВО бюджетних коштів, з показниками, що характеризують результати його діяльності за виділеними

напрямами. Проте чи навряд має сенс конструювати велику кількість показників, адже не всі з них задовольнятимуть вимозі інформаційної адекватності (табл. 1).

Структурний метод дозволяє дослідити статичні (сталі) частини деякого єдиного цілого і описати їх (стан

або динаміку) з використанням системи часткових показників. Інструментальний базис формування системи показників для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів візуалізовано на рис. 2.

Рис. 2. Візуалізація інструментального базису формування системи показників для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів

Джерело: розроблено авторами.

З використанням інструментального базису сформовано систему показників для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів (табл. 2).

Таблиця 2. Показники для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів

Вид діяльності ЗВО	Показник
Освітня	Частка витрат на освітню діяльність за аналізований період у загальному фонді ЗВО, %
	Частка витрат на освітню діяльність за аналізований період у спеціальному фонді ЗВО, %
	Співвідношення між обсягом спеціального фонду ЗВО протягом аналізованого періоду та вартістю майна ЗВО
	Співвідношення за аналізований період між витратами на освітню діяльність загального та спеціального фондів ЗВО
	Чисельність студентів денної форми, що навчаються за рахунок бюджетних коштів, в розрахунку на 1 тис. грн фактичного загального фонду ЗВО, осіб
	Чисельність студентів всіх форм, що навчаються за рахунок бюджетних коштів, в розрахунку на 1 тис. грн вартості майна ЗВО за аналізований період, осіб
	Виконання державного замовлення за всіма формами навчання за останні три роки, %
	Питома вага випускників ЗВО, що працюють після його закінчення за спеціальністю, % (за останні три роки)
	Чисельність студентів всіх форм навчання, які стали переможцями Всеукраїнських та міжнародних олімпіад, Всеукраїнських конкурсів наукових робіт в розрахунку на 1 млн грн фактично отриманих бюджетних коштів
	Питома вага студентів, що навчалися за рахунок бюджетних коштів, яких відраховано за невиконання навчального плану протягом останніх 3-х років, % (по роках)
Інноваційна	Кількість започаткованих у ЗВО за останні 3 роки стартапів у розрахунку на 1 млн грн бюджетного фінансування
	Питома вага вартості майна ЗВО, яке використовується для інноваційної діяльності, у загальній вартості майна ЗВО, %
	Доход від стартапів та технологічних парків, які започатковані у ЗВО або щодо яких ЗВО є співвласником, в розрахунку на 1 тис. грн вартості майна ЗВО
Наукова	Обсяг інноваційної продукції ЗВО в розрахунку на 1 тис. грн вартості майна ЗВО
	Співвідношення між обсягом надходжень від реалізації наукової продукції ЗВО (наукові консультації, виконання досліджень на замовлення юридичних осіб, тиражування та комерціалізація наукових розробок тощо) та коштами, отриманими ЗВО на наукову діяльність в межах бюджетного фінансування
	Питома вага коштів, отриманих ЗВО на наукову діяльність в межах бюджетного фінансування, в бюджеті наукової діяльності ЗВО
	Обсяг міжнародних грантів ЗВО в розрахунку на 1 тис. грн отриманих коштів бюджетного фінансування ЗВО за аналізований період
	Питома вага аспірантів та докторантів (окремо), що навчалися за рахунок бюджетних коштів, які своєчасно захистили дисертації протягом останніх 3-х років, % (по роках)
	Кількість виданих наукових видань (монографій, аналітичних доповідей, статей, які надруковані у вітчизняних або зарубіжних виданнях, що входять до НМБД Scopus та/або Web of science) в розрахунку на 1 тис. грн отриманих коштів бюджетного фінансування ЗВО за аналізований період
Методична	Витрати на придбання нового наукового обладнання з бюджету університету в розрахунку на 1 тис. грн фактично отриманих коштів бюджетного фінансування ЗВО за аналізований період
	Обсяг видань методичного характеру (посібників, підручників, методичних рекомендацій тощо) (друковані аркуші в розрахунку на 1 тис. грн отриманих коштів бюджетного фінансування за аналізований період)
	Відсоток повністю завершених та затверджених в установленому порядку НМКД та НМКС
	Обсяг витрачених коштів на оновлення бібліотечного фонду (за рахунок коштів загального та спеціального фонду) в розрахунку на 1 тис. грн отриманих коштів бюджетного фінансування за аналізований період

Джерело: розроблено авторами.

При інтерпретації значень пропонованих показників необхідно враховувати вид ЗВО (університет, інститут, академія), напрями підготовки, по яких здійснюється навчання студентів. Наприклад, очевидно, що значення показників продуктивності та економності інноваційної діяльності для ЗВО технічного спрямування будуть вищими, ніж для ЗВО гуманітарного профілю.

Інтерпретація пропонованих для аудиту ефективності використання ЗВО бюджетних коштів показників не зводиться лише до констатації їхнього значення. Інтерпретація значень показників має враховувати аналізований напрям використання бюджетних коштів, зв'язок та взаємозумовленість показників. Відносний характер пропонованих показників дозволяє виконувати не лише горизонтальний, а й порівняльний аналіз, у якому важливою умовою є дотримання коректності порівняння – порівнювальні ЗВО мають бути зіставними за низкою ознак.

Перелік пропонованих для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів (див. табл. 2) показників не є вичерпним і закритим (цей перелік є радше операціоналізацією концепції аудиту використання ЗВО бюджетних коштів, що прово-

дить Рахункова палата України). Його можна розширити шляхом додавання інших показників. Але при цьому має обов'язково виконуватися вимога інформаційної адекватності показника (табл. 1).

Відкритість переліку показників для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів слугує підставою для подальшої наукової дискусії із залученням як фахівців, які займаються державним фінансовим контролем, так і представників ЗВО, практикуючих аудиторів, науковців, які займаються питаннями методології та методики державного фінансового контролю. Це дозволить максимально зважено та прозоро підійти до формування системи показників для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів, розповсюдити її та створити орієнтири у використанні бюджетних коштів керівництвом закладів вищої освіти в Україні.

Відповідно до вибраного феноменологічного підходу в оцінюванні продуктивності та економності використання бюджетних коштів ЗВО у табл. 3 визначено факти з діяльності ЗВО, які можуть свідчити про непродуктивне використання отриманих бюджетних коштів.

Таблиця 3. Факти з діяльності ЗВО, які можуть свідчити про непродуктивне та неекономне використання ЗВО отриманих бюджетних коштів

Виявлені факти	Інтерпретація фактів в контексті оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів
Випадки відмови в акредитації освітніх програм протягом останніх п'яти років	Непродуктивне використання бюджетних коштів через їхнє використання на освітній процес, який не відповідає вимогам якості відповідно до [28, 29]
Випадки визнання звітів з науково-дослідних тем, які виконувалися за рахунок коштів державного бюджету України, незадовільними	Непродуктивне використання коштів державного бюджету через їхнє використання на формування інтелектуального продукту незадовільної якості
Відсутність документів про практичне використання результатів науково-дослідних тем, які виконувалися за рахунок коштів державного бюджету України	Непродуктивне використання коштів державного бюджету через їхнє використання на формування інтелектуального продукту, що не має практичної цінності, не є затребуваним у реальному секторі економіки
Невідповідність величини коштів, які зараховано до спеціального фонду завдяки наданню платних послуг замовникам, коштам державного бюджету України, які спрямовано на фінансування науково-дослідних тем	Непродуктивне використання коштів державного бюджету через їхнє використання на формування інтелектуального продукту, що не затребуваний у реальному секторі економіки
Недотримання нормативів Міністерства освіти і науки України в частині показників успішності та якості навчання	Непродуктивне використання коштів державного бюджету у зв'язку із їхнім використанням на ведення освітнього процесу, який за результатами не відповідає вимогам якості
Недотримання ліцензійних умов провадження освітньої діяльності за окремими спеціальностями або по ЗВО в цілому, яке виявлено органами управління у сфері освіти (відповідно до статті 62 Закону України "Про освіту" [21])	Непродуктивне та неекономне використання коштів державного бюджету через їхнє використання на ведення освітнього процесу, який не відповідає вимогам якості відповідно до [28, 29]
Низька ефективність навчання в аспірантурі та докторантурі за рахунок бюджетного фінансування (своєчасно дисертації захистили 50 % і менше аспірантів і докторантів)	Непродуктивне використання коштів державного бюджету на підготовку кадрів вищої кваліфікації
Доходність сталого фонду (ендаументу) ЗВО менша за середньоринкову доходність по доступних для ЗВО інструментах інвестування	Неекономне використання коштів або майна ЗВО у зв'язку з меншою порівняно з альтернативними варіантами доходністю за результатами використання майна. Ознаки корупційних діянь
Дострокове (до настання терміну зносу з урахуванням морального зносу) списання майна, обладнання, невиправданий експлуатаційним станом поточний та/або капітальний ремонт приміщень та будівель	Неекономне використання коштів або майна ЗВО у зв'язку з недостатньою обґрунтованістю використання коштів на ремонтні роботи, оновлення обладнання, меблів, техніки тощо
Зменшення площ, які використовуються для ведення основної діяльності ЗВО, через збільшення площ на адміністративні та представницькі потреби, площ, які здаються в оренду тощо	Непродуктивне використання майна ЗВО для основних, визначених нормативно видів діяльності
Документально підтверджений дохід ЗВО від передачі його майна та площ в оренду є суттєво нижчим від ринкової доходності майна аналогічного призначення або аналогічних площ	Неекономне використання майна та площ ЗВО через меншу порівняно із альтернативними варіантами доходність від оренди майна та площ. Ознаки корупційних діянь
Випадки відчуження майна ЗВО за ціною, суттєво нижчою від ринкової, або за залишковою вартістю	Неекономне використання майна ЗВО через заниження суми коштів, яку ЗВО міг отримати за альтернативними варіантами відчуження майна. Ознаки корупційних діянь
Часті відрядження керівництва ЗВО, у т. ч. за кордон, які не супроводжуються змістовими звітами та не мають суттєвих результатів для діяльності ЗВО	Непродуктивне та неекономне використання коштів державного бюджету, яке не має виразного результату
Купівля обладнання, устаткування, меблів за цінами, що перевищували ціни аналогічних предметів закупівлі в інших постачальників	Неекономне використання коштів ЗВО, невиправдане перевикористання коштів

Джерело: запропоновано авторами.

Окрім фактів з діяльності ЗВО, які можуть свідчити про непродуктивне та неекономне використання бюджетних коштів (табл. 3), в аудиті ефективності використання ЗВО бюджетних коштів доцільно звернути увагу на факти, які свідчать про необхідність поглиблення аудиту (т. зв. факти-сигнали). Самі по собі такі факти не свідчать про порушення у використанні бюджетних коштів, про непродуктивність або неекономність їхнього використання і можуть бути пов'язані з виконанням ЗВО основних видів діяльності. Але виявлення фактів такого роду протягом аналізованого періоду можна розцінити як передумову виникнення додаткових ризиків та загроз, у тому числі корупційного характеру. Тому, очевидно, подібні факти потребують уваги при проведенні аудиту ефективності використання ЗВО бюджетних коштів.

До складу фактів-сигналів має сенс віднести такі: непрозоре відчуження майна ЗВО (особливо земельних ділянок, будівель та споруд), що супроводжувалося певними проблемами; реєстрація будь-яких юридичних осіб, у тому числі громадських об'єднань, за участю ЗВО й наявності його частки у статутному фонді таких осіб; здійснення будь-яких правочинів та угод ЗВО з юридичними особами, у статутному фонді яких керівники ЗВО (або їхні близькі та родичі) мають частку, є співвласниками або входять до керівного складу таких юридичних осіб; випадки отримання подарунків керівниками ЗВО від представників юридичних осіб, з якими ЗВО мають договірні стосунки (з питань оренди майна, надання послуг, здійснення закупівель тощо); значне зростання кількості відряджених працівників ЗВО, особливо за кордон, та витрат на них; суттєве зростання дебіторської та/або кредиторської заборгованості ЗВО, яке не супроводжується збільшенням основних результатів діяльності; суттєва зміна структури надходжень та/або видатків за спеціальним фондом.

Окрім використання пропонованих показників та виявлення наданих фактів в діяльності ЗВО в аудиті ефективності використання ЗВО бюджетних коштів обов'язково слід врахувати виявлені протягом аналізованого періоду недоліки в управлінні ЗВО, у дотриманні ЗВО фінансово-господарської дисципліни, висновки попередніх перевірок іншими державними органами.

Висновки та дискусія. Аудит ефективності використання ЗВО бюджетних коштів, є окремим важливим напрямом діяльності, для якої необхідно створити відповідне методичне забезпечення, центральне місце в якому належить інструментальному базису. На сьогоднішній день як інструмент оцінювання ЗВО в цілому широко використовується рейтинговий підхід, в цілому вирішеними є завдання оцінювання ефективності управління ЗВО, оцінювання діяльності ЗВО в цілому, оцінювання фінансового стану ЗВО як окремого "освітнього підприємства", фінансування ЗВО. Втім, вузьке але практично затребуване завдання оцінювання продуктивності та ефективності використання ЗВО бюджетних коштів достатньої уваги поки що не отримало.

Пропоновані положення щодо методів оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів по суті відкривають вирішення цієї проблематики, а тому є не остаточним результатом досліджень, а, радше, запрошенням до їхнього проведення. Безумовно, наданий інструментарій оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів має бути перевірений на практиці. Результати такої перевірки будуть підставою для удосконалення показників для оцінювання продуктивності та економності використання ЗВО бюджетних коштів та поповнення переліку фактів-сигналів в діяльності ЗВО.

Отримана з використанням пропонованого інструментарю інформація про продуктивність та економність використання ЗВО бюджетних коштів може стати цікавою для органів центральної виконавчої влади, до компетенції яких належить регулювання системи вищої освіти в Україні (зокрема визначення державної підтримки ЗВО), а також для органів державного фінансового контролю.

Список використаних джерел:

1. Вищі навчальні заклади. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vuz_u.html/
2. Репко М. Освіта по-українськи: 129 мільярдів – марнотратство чи інвестиція / М. Репко, Ю. Руда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/02/15/620955/>
3. Ящук Т.А. Система вищої освіти в Україні та її фінансування / Т.А. Ящук // Глобальні та національні проблеми економіки, 2017. – № 17. С. 784–787.
4. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2016/17 навчального року : статистичний бюлетень // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metaopus/2016/1-1_03_00_03_2016.htm/
5. Закон України "Про Рахункову палату" від 2.07.2015 № 576-VIII // Офіційний вісник України. 2015. № 63. – С. 7, стаття 2074.
6. Сандул М.С. Методики оцінювання міжнародної конкурентоспроможності національних систем вищої освіти / М.С. Сандул // наук. вісн. Ужгородського нац. ун-ту, 2016. – Вип. 8. – Ч. 2. – С. 83-87.
7. Рейтинг університетів "ТОП-200 Україна" 2018 года. URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/60985/>
8. Архипова Н. Рейтинг вузов как инструмент стратегического управления системой высшего образования / Н. Архипова // Человек и труд., 2007. – № 4. – С. 28-32.
9. Бахрушин В. Показники та критерії оцінювання вищих навчальних закладів / В. Бахрушин. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/189-pokazniki-ta-kriteriji-otsinyuvannya-vishchikh-navchalnikh-zakladiv/>
10. Валенкевич Л.П. Аналіз сучасних рейтингів вищих навчальних закладів як інструменту оцінки якості вищої освіти / Л.П. Валенкевич, О.В. Финкельштейн // Теорія та практика державного управління, 2013. – Вип 3 (42). – С. 1-8.
11. Иващенко С.А. Практическая реализация маркетинга в образовательной сфере в контексте трансформации рейтинга вуза / С.А. Иващенко // Экономические науки, 2008. – № 42. – С. 56–61.
12. Моргулец Л. О. Методичні підходи до оцінки розвитку вищого навчального закладу / Л.О. Волощук, К.П. Ганева // пр. Одеськ. політех. ун-ту, 2011. – №3. – С. 241-248.
13. Матюх С.А. Методика інтегральної оцінки ефективності діяльності вищого навчального закладу / С.А. Матюх // наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту, 2014. – Вип. 5. – Ч. 2. – С. 167-170.
14. Моргулец О.Б. Методичні підходи до аналізу ефективності управління ВНЗ / О.Б. Моргулец, О.О. Григоревська // Актуальні проблеми економіки, 2016. – №8 (162). – С. 323-333.
15. Боголіб Т.М. Система і методи фінансового аналізу фінансово-господарської діяльності ВНЗ / Т.М. Боголіб // Фінанси України, 2006. – №5. С. 50-62.
16. Вінюков-Проценко А. С. Забезпечення економічної стійкості вищого навчального закладу шляхом оптимізації управління ресурсами : дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / А.С. Вінюков-Проценко. – Київ, 2006. – 173 с.
17. Рибак М.П. Оцінка ефективності фінансового забезпечення діяльності вищих навчальних закладів // Зб. наук. пр. ун-ту Держ. податкової служби України, 2014. – №1. – С. 172-179.
18. Авксентьев М.Ю. Аналіз ефективності бюджетних витрат на вищу освіту / М.Ю. Авксентьев // Ефективна економіка: електрон. наук. фахове вид., 2015. – №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3719/>
19. Варналій З.С. Фінансування державних вищих навчальних закладів України : монографія / З.С. Варналій, О.В. Красільник, Л.П. Хмельська. – Київ : Знання України, 2017. – 231 с.
20. Варналій З.С. Оптимізація фінансування державних вищих навчальних закладів України / З.С. Варналій, О.В. Красільник. // Вісн. КНУ імені Тараса Шевченка, 2017. – № 5 (194). – С. 6–13. DOI: 10.17721/1728-2667.2017/194-5/1.
21. Закон України "Про освіту" від 5.09.2017, № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України від 29.09.2017, 2017. – № 38-39. – С. 5, стаття 380.
22. Закон України "Про вищу освіту" від 1.07.2014 №1556-VII // Відомості Верховної Ради України від 19.09.2014, 2014. – № 37-38. – С. 2716, стаття 2004.
23. Звіт про результати аналізу формування, розміщення і використання державного замовлення на підготовку фахівців із вищою освітою. – Київ : Рахункова палата України, 2015. – 46 с.
24. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів Державного бюджету України, виділених Міністерству освіти і науки України на здійснення зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти. – Київ : Рахункова палата України, 2009. – 43 с.
25. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, передбачених на виконання державного замовлення на підготовку фахівців із вищою освітою вищими медичними та

фармацевтичними навчальними закладами України. – Київ : Рахункова палата України, 2016. – 41 с.

26. Максимов С.І. Феноменологічний підхід до розуміння правової реальності / С.І. Максимов // Вісн. нац. юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Сер. Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 2009. – №2. – С. 54–60.

27. Головка М. Використання можливостей феноменологічного підходу до викладання педагогічних дисциплін / М. Головка, Л. Крайнова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2016. – № 4 (58). – С. 220-228.

28. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності" від 30.12.2015. №1187 із змінами та доповненнями // Урядовий кур'єр від 10.02.2016. – № 26.

29. Постанова Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187" від 10 травня 2018 р. № 347 // Офіційний вісник України від 01.06.2018, № 42. – С. 54, стаття 1482.

Received: 16/10/2018
1st Revision: 07/11/2018
Accepted: 25/11/2018

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

А. Дидик, д-р екон. наук,
Ю. Погорелов, д-р екон. наук, доц.
Счетная палата Украины, Киев

ПОКАЗАТЕЛИ ОЦЕНИВАНИЯ ПРОДУКТИВНОСТИ И ЭКОНОМНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ УЧРЕЖДЕНИЯМИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Рассмотрена задача оценивания продуктивности и экономности использования бюджетных средств учреждениями высшего образования. Проанализированы нормативные требования для решения такой задачи. Предложены требования к показателям оценивания продуктивности и экономности использования бюджетных средств учреждениями высшего образования. Построен инструментальный базис формирования таких показателей, и с использованием такого базиса разработаны соответствующие показатели. Определен состав фактов из деятельности учреждения высшего образования, которые могут свидетельствовать о непродуктивном и неэкономном использовании полученных бюджетных средств.

Ключевые слова: продуктивность использования бюджетных средств; экономность использования бюджетных средств; учреждение высшего образования; показатель; требование; дескриптивный подход; феноменологический подход; матричный метод; структурный метод.

A. Didyk, Dr. of Sci. (Economics),
Y. Pogorelov., Dr. of Sci. (Economics), Assoc. Prof.
Accounting chamber of Ukraine, Kyiv

INDICATORS OF EVALUATING PRODUCTIVITY AND FRUGALITY OF USAGE OF BUDGET FUNDS BY HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

There are existing approaches to evaluate results of higher education institutions activity described in the article. Legislative basis of the task of evaluating productivity and frugality of using budget funds by higher education institutions is built. Content of notions "productivity" and "frugality" concerning usage of budget funds is specified. To evaluate productivity and frugality of usage of budget funds by higher education institutions necessary instrumental tools are formed. They contain requirements for indicators, descriptive and phenomenological approaches, structural and matrix methods. Some requirements for indicators to evaluate productivity and frugality of usage of budget funds by higher education institutions are suggested. They are informational adequacy, content stability, coherence, quantitative form, simplicity of calculation, unambiguousness of calculation, ability to find primary data for calculation etc. There are main kinds of activity of higher education institutions considered to evaluate productivity and frugality of usage of budget funds. They are educational, innovative, scientific, and methodical activities. There are some quantitative indicators suggested for every considered kinds of activity of higher education institutions in the article. To find risks of unproductive and non-frugal usage of budget funds by higher institutions necessary facts and signals are suggested. Existence of such facts and signals in activity of any higher education institution can be considered as evidence of additional risks including risks of corruption.

Keywords: productivity of usage of budget funds; frugality of usage of budget funds; higher education institution, indicator; requirement; descriptive approach; phenomenological approach; matrix method; structural method.

References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription

- Higher education institutions [Vischi navchalni zaklady] URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vuz_u.html
- Repko M., Ruda Y. Education in Ukraine: 129 billions – squander of investment [Osvita po-ukrainsky 129 milyardiv – marnotratstvo chy investitsiya] URL: <https://www.epravda.com.ua/publications /2017/02/15/620955/>
- Yaschuk T.A. (2017) System of higher education in Ukraine and its financing [Sistema vischoi osviti v Ukraini ta yiyi finansuvannia] // Globalni ta natsionalni problemi ekonomiki. No 17. pp. 784-787.
- Main indicators of activity of higher education institutions in Ukraine on beginning of 2016/17 educational year: statistic bulleting [Osnovni pokazniki diyalnosti vischikh navchalnikh zakladiv Ukraini na pochatok 2016/17 navchalnogo roku: statistichnyi bulletin] // Derzhavna sluzhba statistiki Ukraini. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metaopus/2016/1-1_03_00_03_2016.htm.
- Law of Ukraine "About Accounting chamber" [Zakon Ukraini "Pro Rakhunkovu palatu"] dated 2.07.2015 № 576-VIII // Oficiyniy visnyk Ukraini. 2015. No 63. P. 63. Art 2074.
- Sandul M.S. (2016) Methodic of evaluating international competitiveness of national systems of higher education [Metodyki otsinyuvannia mizhnarodnoyi konkurentospromozhnosti natsionalnykh system vischoyi osviti] // Naukoviy visnyk Uzhgorodskogo natsionalnogo universitetu. No 8. Part 2. P. 83-87.
- Rating of universities "Top-200 Ukraine" in 2018 [Reiting universitetov "TOP-200 Ukraina" 2018 goda] URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/60985/>
- Arkhipova N (2007) Rating of universities as an instrument of strategic management of the system of higher education [Reiting vuzov kak instrument strategicheskogo upravleniya sistemoy visshego obrazovaniya] // Chelovek i trud. No 4. p. 28-32.
- Bahrushin V. Indicators and criteria of evaluating higher schools [Pokazniki i kriterii otsinyuvannia vyschikh navchalnikh zakladiv] URL: <http://education-ua.org/ua/articles/189-pokazniki-ta-kriteriji-otsinyuvannia-vishchikh-navchalnikh-zakladiv>
- Valenkevich L.P., Finkelstein O.V. (2013) Analysis of modern ratings of higher schools as an instrument of evaluating quality of higher education [Analiz sychasnikh reitingiv vyshchikh navchalnikh zakladiv yak instrument otsinki yakosti vyschoyi osviti] // Teoriya ta praktika derzhavnogo upravlinnia. No 3(42). pp. 1-8.
- Ivaschenko S.A. (2008) Practical implementation of marketing in educational sphere in the context of transforming rating of a higher school [Practicheskaya realizatsiya marketinga v obrazovatelnoy sfere v kontexte transformatsii reytyngha VUZa] // Ekonomicheskiye nauki. No 42. pp. 56-61.
- Voloschuk L.O., Ghaneeva K.P. (2011) Methodical approaches to evaluate development of higher education institution [Metodychni pidhody do otsinki rozvytku vischogo navchalnogo zakladu] // Pratsi Odesskogo politekhnichnogo universitetu. No 3. Pp. 241-248.
- Matiukh S.A. (2014) Methodic of integral evaluation of effectiveness of activity of a higher school [Metodika integralnoy otsinki effektivnosti diyalnosti vischogo navchalnogo zakladu] // Naukoviy Visnik Khersonskogo derzhavnogo universitetu. No 5. Part 2. P. 167-170.

14. Morgulets O.B., Grigorevska O.O. (2016) Methodical approaches to analysis of management in higher school [Metodichni pidhody do analizu efektyvnosti upravlinnia VNZ]. // Aktualni problemy ekonomiki. No 8 (162). P. 323-333.
15. Bogolib T.M. (2006) System and methods of financial analysis of financial activity of higher schools [systema i metodi finansovogo analizu finansovo-gospodarskoyi diyalnosti VNZ] // Finansy Ukraini. No 5. P. 50-62.
16. Vinyukov-Proshchenko A.S. (2006) Providing economic stability of higher school by optimizing management of resources [Zabezpechennya ekonomichnoyi stiykosti vischogo navchalnogo zakladu shlyakhom optimizatsii upravlinnia resursami]: dis kand. econ nauk: 08.06.01 [Doctoral thesis]. Kyiv. 173 p.
17. Rybak M.P. (2014) Evaluating efficiency of financial support of activity of higher education institutions [otsinka efektyvnosti finansovogo zabezpechennya diyalnosti vischikh navchalnykh zakladiv] // Zb. nauk prats' universitetu Derzhavnoi podatkovoyi sluzhbi Ukraini. No 1. P. 172-179.
18. Avksentiev M.Y. (2015) Analysis of effectiveness of state expenditures on higher education [analiz efektyvnosti byudjetnykh vytrat na vischu osvitu // Efektyvna ekonomika. No 1 <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3719>
19. Varnalij Z.S. Krasilnyk O.V., L.P. Xmelevska (2017) Finance of state higher schools in Ukraine [Finansuvannya derzhavny'x vyshshy'x navchal'ny'x zakladiv Ukrayiny': monografiya] – Kyiv: Znannya Ukrayiny.
20. Varnalij Z.S. Krasilnyk O.V. (2017), Optimization of financing state higher schools in Ukraine [Optimizaciya finansuvannya derzhavnykh vyschykh navchalnykh zakladiv Ukrayiny] / Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka. No 5(194). Pp. C. 6-13. DOI: 10.17721/1728-2667.2017/194-5/1
21. Law of Ukraine "About education" [Zakon Ukraini "Pro osvitu"] from 5.09.2017 № 2145-VIII // Vidomosti Verkhovnoy Rady Ukraini from 29.09.2017. No 38-39. P. 5, art 380.
22. Law of Ukraine "About higher education" [Zakon Ukraini "Pro vischu osvitu"] from 1.07.2017 №1556-VII // Vidomosti Verkhovnoy Rady Ukraini from 19.09.2014. No 37-38. P. 2716, art. 2004.
23. Report about results of analysis of forming, relocating and using state order for preparing specialists with higher education [Zvit pro rezultaty analizu formuvannya, rozmishchennya i vikorystannya derzhavnogo zamovlennia na pidgotovku fakhivtsiv iz vyshchoy osvity] (2015). Kyiv: Accounting chamber of Ukraine. 46 p.
24. Report about results of audit of efficiency of using funds of State budget of Ukraine that were assigned to Ministry of education and science of Ukraine for making external evaluating and monitoring of quality of education [Zvit pro rezultaty auditu efektyvnosti vikorystannya koshtiv derzhavnogo byudjetu Ukraini, vydylenikh Ministerstvu osvity i nauki Ukraini na zdiysnennya zovnishnyogo otsinyuvannya ta monitoringu yakosti osvity] (2009). Kyiv: Accounting chamber of Ukraine. 43 p.
25. Report about results of audit of efficiency of using funds of State budget that were assigned to implementation of state order for preparing specialists with higher education by higher schools in medicine and pharmacy in Ukraine [Zvit pro rezultaty auditu efektyvnosti vikorystannya koshtiv derzhavnogo byudjetu, peredbachenykh na vykonannya derzhavnogo zamovlennia na pidgotovku fakhivtsiv iz vishchoy osvity vischimi medychnimi ta farmatsevychnimi navchalnymi zakladamy Ukraini] (2016). Kyiv: Accounting chamber of Ukraine. 41 p.
26. Maksimov S.I. Phenomenological approach to comprehend legal reality [Fenomenologichnyi pidhid do rozuminnia pravovoyi realnosti] (2009) // Visnyk Natsionalnoy yuridichnoy akademii Ukraini im. Yaroslava Mudrogo. Ser. Filosofiya, filosofiya prava, politologiya, sotsiologiya. No 2. P. 54-60.
27. Golovko M., Krainova L. (2016) Using abilities of phenomenological approach to teach pedagogical disciplines [Vykorystannya mozhlivostey fenomenologichnogo pidhodu do vikladannya pedagogichnykh distsiplin] / Pedagogichni nauki: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnologii. No 4(58). Pp. 220-228.
28. Decree of Cabinet of Ministries of Ukraine "About approving of license conditions of making educational activity" [Postanova Kabinetu Ministriv Ukraini "Pro zatverdzhennia litsenziynykh umov vprovadzhennia osvitynoy diyalnosti"] from 30.12.2015 №1187 with additions and changes // Uryadoviy kurier from 10.02.2016 № 26.
29. Decree of Cabinet of Ministries of Ukraine "About changes to Decree of Cabinet of Ministries of Ukraine from 30 of December of 2015 №1187" [Postanova Kabinetu Ministriv Ukraini "Pro vnesennia zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukraini vid 30 grudnya 2015 r. № 1187"] from 10.05.2018 №347 // Ofitsiyniy visnyk Ukraini from 01.06.2018. No 42. P. 54, art. 1482.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2019; 1(202): 28-34

УДК 330.3

JEL classification: J 24

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2019/202-1/4>

I. Kychko, Dr. of Sci. (Economics), Assoc. Prof.

ORCID ID 0000-0002-1110-4177,

A. Kholodnytska, Ph. D. in Economics, Assoc. Prof.

ORCID ID 0000-0001-5563-3591

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

METHODICAL APPROACHES TO EVALUATION OF THE CREATIVE POTENTIAL OF UKRAINE

Within the article, methodological approaches to the definition of the creativity and the creative potential of Ukraine are investigated. The main factors, influencing them, are determined. The methodology on the evaluation of the creative potential of the society by the indicators is generalized, namely: technologies, talent, tolerance and the Ukrainian methodology on the assessment of the creative potential. The Human Development Index of Ukraine is analyzed. Rating position of Ukraine by the main indicators of the social progress are estimated. Measures on increasing the efficient use of the creative resources of Ukraine are proposed.

Keywords: creative potential; creativity; human development index; Global Creativity Index; Global Innovation Index.

Target setting. Information, technological, managerial, organizational and social innovations, which appearance is impossible without the creative staff potential, can be considered as the main determinants of the modern economy development. It is possible to interpret the creative potential as an opportunity of an individual to generate new ideas, concepts, methodologies; the desire to develop creatively in its and related professions; the ability to put into

practice its own ideas through developing innovative processes and their implementation in conditions of the business environments uncertainty [1]. A team that is endowed with the creative potential contributes to the formation of a unique organization, capable to overcome obstacles easily by implementing a competitive strategy, to adapt quickly to the latest economic requirements. In current economic conditions, the creativity has to become a key